

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ *LAELIA LOBATA* (LINDL.) VEITCH. (ORCHIDACEAE JUSS.)

Р.В. ІВАННІКОВ¹, І.С. КРИВОРУЧКО²

¹ Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

² Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Україна, 01033 Київ, вул. Володимирська, 68

Подано відомості щодо морфологічної будови *Laelia lobata* (Lindl.) Veitch. (Orchidaceae Juss.). За методикою О.С. Смирнової встановлено форму росту, структуру як усієї системи пагонів, так і її елементарної одиниці, а також склад листової серії. Отримані результати можна використовувати для з'ясування філогенетичних зв'язків у межах роду *Laelia* Lindl.

Рід *Laelia* Lindl. (Orchidaceae Juss.), відповідно до однієї з останніх класифікацій цього таксона [3], налічує близько 60 видів, поширених у Південній Америці, з центром видової різноманітності на території Бразилії. Представники цього роду досить мінливі і різняться як за морфологічними ознаками, так і за спектром екологічних умов, у яких вони мешкають. Цим і пояснюється увага учених, котру вони приділяють зазначеному таксону тропічних орхідей. У систематичному аспекті одним з найближчих родів до роду *Laelia* Lindl. є рід *Cattleya* Lindl. А це, у свою чергу, дає можливість отримувати нові сорти гібридних *Laeliocattleya*, що поєднують у собі корисні ознаки вихідних видів, відрізняються надзвичайною декоративністю та високо цінуються у квіткарстві.

Дослідження морфології орхідних в умовах закритого ґрунту здається нам актуальним, так як формування типової вегетативної сфери є чітким критерієм адекватності умов, в яких рослини утримуються в оранжереях, їх природним умовам та запорукою майбутнього повноцінного квітання. Ця робота присвячена вивченню морфологічної будови одного з представників підроду *Crispae*, секції *Crispae* — *Laelia lobata* (Lindl.) Veitch, var. "Jenny", що культивується в колекції Національного ботанічного саду

ім. М.М. Гришка НАН України. Рослини були придбані у 1986 р. у фірмі "Floralia" (Бразилія).

Під час дослідження ми користувалися працями О.С. Смирнової [1, 2], в яких розроблено основні методологічні підходи до проблеми вивчення морфологічної будови орхідних. Методика О.С. Смирнової базується на визначенні трьох комплексів критеріїв: форми росту, типу структури пагонової системи та складу листової серії. *Laelia lobata* належить до Х групи форм росту другої підгрупи (Х2). Вона є кореневищною рослиною, на кожному пагоні якої потовщене одне міжвузля, а деякі вузли розставлені. Плагіотропна ділянка пагону подовжена, тому псевдобульби не виглядають тісною групою. Таким чином, ми маємо справу з довгокореневищною рослиною (Х2б).

Наступна категорія, за якою характеризується морфологічна будова, — тип структури пагонової системи. Згідно з працею [2, с. 19, табл. 2], ми визначили цей вид як такий, що має ди-, або монохазіальне галузження, елементарна одиниця системи (ЕОС) однопорядкова — генеративний пагін розвивається з апікальної бруньки вегетативного, тобто є його органічним продовженням (рисунок). Псевдобульби, як правило, мають один справжній асимілюючий листок. Наведені вище особливості дають підставу віднести *Laelia lobata* до третьої категорії

за типом структури пагонової системи: (X2 б) — 3. ЕОС у цього виду малометамерна, оскільки кількість метамерів не перевищує 10.

І, нарешті, остання ознака — кількісний і якісний склад листової серії рослини. У методиці О.С. Смирнової пропонується відображувати листову серію орхідних шести-членною формулою, перші три члени якої характеризують вегетативну сферу рослини, три останні — генеративну. Нами встановлено, що при формуванні пагону *Laelia lobata* послідовно розвиваються 2 низові лускоподібні листки, міжвузля між якими вкорочене, 6 піхвових листків (причому перше міжвузля, на відміну від інших, укорочене) та 1 справжній зелений листок. Міжвузля, що розташоване нижче місця прикріплення справжнього листка, розростається, утворюючи псевдобульбу.

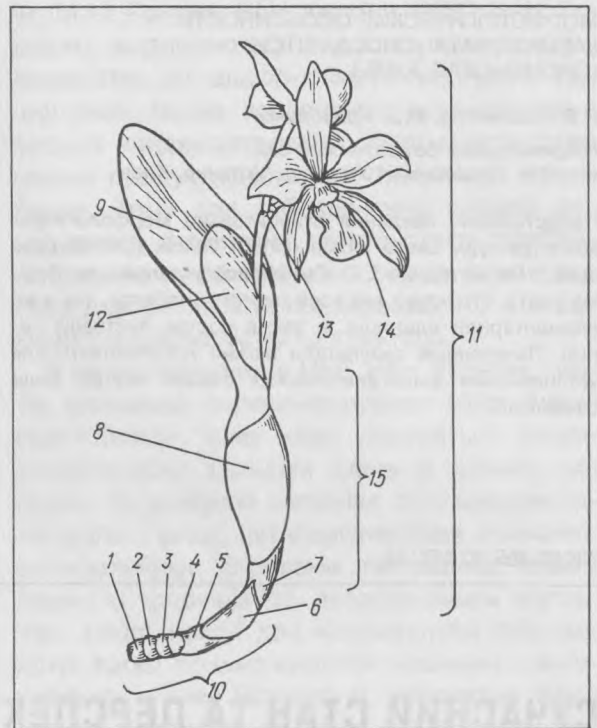
Стосовно організації генеративної сфери слід зазначити, що перше міжвузля квітконоса дуже вкорочене (завдовжки 1–2 мм і його практично не видно у пазусі справжнього листка). Перша брактія має вигляд чохла (завдовжки до 14 см та завширшки до 2,5 см). Далі на квітконосі розташовані 4–5 брактій, у пазухах яких є генеративні бруньки (міжвузля подовжені).

Таким чином, загальну формулу, що характеризує морфологію *Laelia lobata*, можна представити у вигляді:

$$[X2 \text{ б}]-3; \frac{2}{\text{кор.}} \frac{6}{\text{кор. 5 довг.}} \frac{1}{\text{довг.}};$$

$$\frac{1 \text{ (чохол)}}{\text{кор.}} \frac{5-6}{\text{довг.}}$$

На нашу думку, класифікація пагонових систем орхідних, запропонована О.С. Смирновою, відкриває широкі можливості для пізнання закономірностей морфологічних особливостей цієї групи рослин і для практичного їх використання. Зокрема, рід *Laelia* Lindl. автор умовно поділяє на п'ять груп [2, с. 165, табл. 26]. П'ята група ("потовщене одне міжвузля, під ним хоча б одне міжвузля довге") охоплює 4 види: *L. crispata* Rchb. f.;

Елементарна одиниця пагонової системи *Laelia lobata* (Lindl.) Veitch.:

1, 2 — низові лускоподібні листки; 3–8 — піхвові листки; 9 — справжній листок; 10, 11 — плагіотропна та ортотропна частини пагона відповідно; 12 — перша брактія (чохол); 13 — друга брактія; 14 — квітка; 15 — псевдобульба

L. Purpurata Lindl.; *L. Tenebrosa* Rolf; *L. xantina* Lindl. Результати наших досліджень дають підставу вважати, що *L. lobata* також можна віднести до цієї групи. Водночас якщо ми звернемось до однієї з останніх класифікацій роду *Laelia* Lindl. [3], то з'ясується, що ці 5 видів належать до підроду *Crispae* секції *Crispae*. Це, з одного боку, свідчить про природність системи класифікацій К. Вітнера, з іншого — про можливість використання комплексу морфологічних ознак вегетативної сфери у систематиці.

1. Смирнова Е.С. Методика определения морфологических структур у орхидных // Бюл. Гл. ботан. сада. — 1984. — Вып. 132. — С. 71–77.
2. Смирнова Е.С. Морфобиология побеговых систем орхидных. — М.: Наука, 1990. — 208 с.
3. Withner C. The cattleyas and their relatives. — Hong Kong: Timber Press, Inc., 1990. — 154 s.

Надійшла 27.03.2000

МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
LAELIA LOBATA (LINDL.) VEITCH.
(ORCHIDACEAE JUSS.)

Р.В. Иванников, И.С. Криворучко

Национальный ботанический сад
им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Украина, Киев

Представлены сведения относительно морфологической структуры *Laelia lobata* (Lindl.) Veitch. (Orchidaceae Juss.). По методике Е.С. Смирновой установлены форма роста, структура как всей системы побегов, так и ее элементарной единицы, а также состав листовой серии. Полученные результаты можно использовать для установления филогенетических связей внутри рода *Laelia* Lindl.

MORPHOLOGICAL PECULIARITIES
OF LAELIA LOBATA (LINDL.) VEITCH.
(ORCHIDACEAE JUSS.)

R.V. Ivannikov, I.S. Krivoruchko

M.M. Grishko National Botanical Gardens,
National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

According to E.S. Smirnova's technique three sets of characters were established for this species: the plant growth form; the structure of both the system of shoots as a whole and its elementary unit; the composition of the plant leaf series. The data obtained may be used to determine phylogenetic relations within *Laelia* Lindl. genus.

УДК 635.965.283.2:631.52

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЕЛЕКЦІЇ ЛІЛІЇ

Л.М. КИКОТЬ

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

Подано коротку характеристику головних груп сортів лілії. Проаналізовано сучасний стан та окреслено перспективи селекції лілії в Україні.

Лілія як декоративна рослина почала вирощуватися задовго до нашої ери. Сьогодні вона не втратила популярності і належить до провідних квітникових культур універсального призначення — широко використовується в озелененні, при вирощуванні на зріз і у горщиках.

За тривалий, близько 200 років, час у світі створено понад 3500 сортів лілій [1]. Згідно з Міжнародним реєстром вони розподілені на вісім основних груп.

1. Азіатські гібриди походять від видів переважно азіатських; відрізняються різноманітністю форм і забарвлень квітки, різними строками квітання, порівняно високими зимо- і хворобостійкістю, інтенсивним веге-

тативним розмноженням. Зараз відомо понад 1300 сортів.

2. Мартагон-гібриди походять від лілії лісової (*Lilium martagon* L.) і є найбільш морозостійкими та невибагливими. Суттєвий недолік сортів — повільний розвиток рослин, який стримує селекційну роботу і використання Мартагон-гібридів. Кількість сортів велика — близько 100.

3. Кандідум- і Халкедонікум-гібриди є результатом схрещування лілії білої (*Lilium candidum* L.) з іншими європейськими видами; вимерзають у малосніжні зими, пошкоджуються весняними приморозками, дуже вразливі до грибкових та вірусних захворювань. Налічується 30 сортів.

4. Американські гібриди — декоративні рослини з квітами різної форми і оригінальним

© Л.М. КИКОТЬ, 2000